ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

ICHIMLIK VA OQOVA SUVLARI

Ilmiy rahbar: Tuychiyeva Ixtibar Abdurasulovna
Mualliflar:
Oripova Odina Saidbori qizi
Xudayberdiyeva Ruxshona Dilshod qizi
O‘qish joyi: Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti,
1-kurs magistrantlari

Annotatsiya (O‘zbek tilida)
Mazkur ilmiy maqolada ichimlik va oqova suvlarining hozirgi holati, ularni tozalash, taqsimlash va boshqarish jarayonlari tahlil qilingan. Ichimlik suvining sifat ko‘rsatkichlarini ta’minlash hamda oqova suvlarni qayta tozalash orqali ekologik xavfsizlikni oshirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot davomida zamonaviy texnologiyalar va boshqaruv tizimlaridan foydalanish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan.
Kalit so‘zlar: ichimlik suvi, oqova suvlar, suv ta’minoti, suvni tozalash, ekologiya, monitoring.
Abstract. This scientific article analyzes the current state of drinking water and wastewater, including their treatment, distribution, and management processes. Issues related to ensuring drinking water quality and enhancing environmental safety through wastewater treatment and reuse are discussed. The study examines the possibilities of applying modern technologies and management systems in the water sector.
Keywords: drinking water, wastewater, water supply, water treatment, ecology, monitoring.
Аннотация. В данной научной статье анализируется современное состояние питьевых и сточных вод, процессы их очистки, распределения и управления. Рассматриваются вопросы обеспечения качества питьевой воды и повышения экологической безопасности за счёт очистки и повторного использования сточных вод. В ходе исследования изучены возможности применения современных технологий и систем управления в водном хозяйстве.
Ключевые слова: питьевая вода, сточные воды, водоснабжение, очистка воды, экология, мониторинг.

Tadqiqot metodologiyasi va usullari

Mazkur tadqiqot ichimlik va oqova suvlari tizimlarining hozirgi holatini baholash, ularni tozalash va boshqarish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan bo‘lib, tizimli va kompleks yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot metodologiyasi suv ta’minoti va oqova suvlar sohasidagi nazariy bilimlar, amaliy kuzatuvlar hamda zamonaviy texnologik yechimlarni uyg‘unlashtirishga asoslangan.

1-jadval
Ichimlik va oqova suvlari bo‘yicha tadqiqot dasturi

№	Tadqiqot bosqichi	Amalga oshiriladigan ishlar	Qo‘llaniladigan usullar va vositalar	Kutilayotgan natija

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

1	Mavzuni tanlash va muammoni aniqlash	Ichimlik va oqova suvlar sohasidagi dolzarb muammolarni aniqlash	Ilmiy adabiyotlar, normativ hujjatlar tahlili	Tadqiqot yo‘nalishi va muammolar aniqlanadi
2	Ma’lumotlarni yig‘ish	Ichimlik va oqova suvlarining sifati, miqdori va taqsimoti bo‘yicha ma’lumotlar to‘plash	Statistik ma’lumotlar, laboratoriya protokollari, davlat axborot bazalari	Boshlang‘ich ma’lumotlar bazasi shakllantiriladi
3	Laboratoriya tahlillari	Ichimlik suvining fizik-kimyoviy va mikrobiologik, oqova suvning ifloslanish ko‘rsatkichlarini o‘rganish	Laboratoriya usullari: pH, BKS, KKS, mikrobiologik analiz	Ichimlik va oqova suvlarining sifat ko‘rsatkichlari aniqlanadi
4	GIS va hududiy tahlil	Suv ta’minoti va oqova suv tizimlarini hududiy tahlil qilish, raqamli xaritalash	GIS dasturlari (ArcGIS, QGIS), masofadan zondlash texnologiyalari	Suv tizimlarining hududiy taqsimoti va ekologik xavf omillari aniqlanadi
5	Ma’lumotlar bazasini yaratish	Laboratoriya va GIS natijalarini yagona tizimga jamlash	SQL, PostgreSQL yoki boshqa ma’lumotlar bazasi vositalari	Raqamli va tizimli ma’lumotlar bazasi yaratiladi
6	Tahlil va prognozlash	Ichimlik va oqova suvlarining sifat va miqdor ko‘rsatkichlarini tahlil qilish	Statistik tahlil, grafik va matematik modellar	Suv resurslari holati bo‘yicha ilmiy natijalar olinadi
7	Natijalarni umumlashtirish	Tadqiqot natijalarini taqqoslash, xulosa chiqarish va tavsiyalar ishlab chiqish	Taqqoslash, umumlashtirish, ilmiy xulosa	Ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi

Tadqiqotning dastlabki bosqichida ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro tajribalar tahlil qilindi. Ushbu bosqichda ichimlik suvining sifat ko‘rsatkichlari, oqova suvlarni tozalash talablari hamda amaldagi texnologiyalar bo‘yicha mavjud yondashuvlar o‘rganildi. Adabiyotlar tahlili muammoning nazariy asoslarini shakllantirishga xizmat qildi.

Ichimlik va oqova suvlari sifatini baholashda laboratoriya-tahlil usullari qo‘llanildi. Suv namunalari fizik-kimyoviy va mikrobiologik ko‘rsatkichlar bo‘yicha tahlil qilinib, ularning amaldagi me’yoriy talablarga muvofiqligi aniqlandi. Olingan natijalar statistik usullar yordamida qayta ishlanib, suv sifatining o‘zgarish dinamikasi baholandi.

Tadqiqot jarayonida suv ta’minoti va kanalizatsiya tizimlarini hududiy tahlil qilish uchun geografik axborot tizimlari (GIS) usullaridan foydalanildi. GIS muhitida ichimlik suvi manbalari, suv

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

taqsimlash tarmoqlari va oqova suvlarni chiqarish obyektlari modellashtirildi. Bu usul hududiy muammolarni aniqlash va optimal boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishga imkon berdi.

Mazkur jadval ichimlik va oqova suvlari bo‘yicha tadqiqotning asosiy bosqichlarini tizimli ravishda ko‘rsatadi. Tadqiqot dasturi izchil va ketma-ket bosqichlardan iborat bo‘lib, har bir bosqichda bajariladigan ishlar, qo‘llaniladigan usullar va kutilayotgan natijalar aniq belgilangan.

Jadvalda keltirilgan bosqichlar tadqiqotning nazariy va amaliy asoslarini shakllantirishdan boshlab, laboratoriya tahlillari, GIS va hududiy tahlil, ma’lumotlar bazasini yaratish hamda natijalarni umumlashtirishgacha bo‘lgan jarayonlarni qamrab oladi. Bu yondashuv ichimlik va oqova suvlarining sifatini baholash, ularni boshqarish tizimini takomillashtirish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash imkonini beradi.

Tadqiqot dasturining amalga oshirilishi natijasida ichimlik va oqova suvlar bilan bog‘liq muammolarni aniqlash, ularning monitoringini samarali tashkil etish va ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish rejalashtirilgan.

Tadqiqot jarayonida ichimlik va oqova suvlarining sifat ko‘rsatkichlari, taqsimoti va boshqaruv tizimlari o‘rganildi. Laboratoriya tahlillari natijalari ichimlik suvining pH, mineralizatsiya, mikrobiologik ko‘rsatkichlari amaldagi me’yorlarga mos ekanligini, ayrim hududlarda esa sifat pasayishi kuzatilishini ko‘rsatdi. Oqova suvlarining tarkibi va ifloslanish darajasi BKS, KKS va suspenziya moddalari orqali baholandi, natijalar ayrim sanoat va qishloq xo‘jaligi hududlarida suvning yuqori ifloslanish darajasiga ega ekanini tasdiqladi.

GIS va masofadan zondlash texnologiyalari yordamida suv ta’minoti va oqova suv tizimlarining hududiy tahlili amalga oshirildi. Natijalar hududlar bo‘yicha suv taqsimoti notekisligini, ayrim hududlarda ichimlik suvining etishmasligi va oqova suvlarni qayta ishlash tizimining yetarli emasligini ko‘rsatdi. Ma’lumotlar bazasi orqali barcha natijalar tizimli ravishda saqlandi, bu esa monitoring va boshqaruv jarayonlarini samarali qilish imkonini berdi.

Tadqiqot muhokamasi. Mazkur tadqiqot ichimlik va oqova suvlarining sifatini baholash, ularni monitoring qilish va boshqarish tizimlarini takomillashtirishga qaratilgan. Laboratoriya tahlillari natijalari ichimlik suvining pH, mineralizatsiya va mikrobiologik ko‘rsatkichlari asosida ko‘plab hududlarda me’yorlarga mos kelishini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda suv sifati pastligi va oqova suvlarning yuqori ifloslanish darajasi aniqlanib, bu hududlarda ekologik xavf va sog‘liq uchun xavf mavjudligi tasdiqlandi.

Tadqiqot GIS va masofadan zondlash texnologiyalari yordamida hududiy tahlil bilan mustahkamlandi. Natijalar ko‘rsatdiki, ichimlik va oqova suv tizimlarining joylashuvi notekis, ayrim hududlarda suv ta’minoti yetarli emas va oqova suvlarni qayta ishlash tizimi yetarlicha rivojlanmagan. Bu esa suv resurslarini boshqarishning samaradorligini pasaytiradi va ekologik xavfsizlikni tahdid ostiga qo‘yadi.

Ma’lumotlar bazasi asosida amalga oshirilgan tahlillar suv sifatini monitoring qilish va oqova suvlarni qayta ishlash jarayonlarini optimallashtirishga imkon berdi. Statistik tahlillar ichimlik va oqova suvlarining sifati va miqdor ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashga yordam berdi va natijalar suv resurslarini boshqarish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo‘ldi.

Tadqiqot natijalari xalqaro standartlar bilan solishtirilganda, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish suv resurslarini oqilona boshqarish, ichimlik suvining sifatini oshirish va oqova suvlarni samarali tozalash bo‘yicha muhim ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, hududiy, iqlim va

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

antropogen omillarni hisobga olgan holda suv resurslarini boshqarish bo‘yicha qo‘shimcha tadqiqotlar olib borish zarurligi aniqlanadi.

Umuman olganda, tadqiqot muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, ichimlik va oqova suvlar bilan bog‘liq muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv, zamonaviy texnologiyalar va ilmiy asoslangan boshqaruv tizimi zarur.

Umuman olganda, tadqiqot ichimlik va oqova suvlarining sifatini yaxshilash, suv ta’minotini optimallashtirish va oqova suvlarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot ichimlik va oqova suvlarining holatini baholash, ularni monitoring qilish va boshqarish tizimlarini takomillashtirishga qaratilgan. Laboratoriya va GIS tahlillari natijalari suv resurslarining sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilash va ifloslanish darajasini kamaytirish uchun kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatdi.

Raqamli ma’lumotlar bazasi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish suv ta’minotini optimallashtirish, oqova suvlarni qayta ishlash tizimini samarali boshqarish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash imkonini beradi. Tadqiqot natijalari amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va ichimlik hamda oqova suvlar bilan bog‘liq muammolarni bartaraf etish bo‘yicha asosiy ilmiy manba sifatida foydalanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Suv kodeksi. – Toshkent, 2020. https://lex.uz/docs/93202
2. Tuychiyeva I. A. Suv resurslarini boshqarish asoslari. – Toshkent: ToshDTU, 2019.https://library.tdtu.uz
3. Rouse, J., Haas, R., Schell, J., & Deering, D. Monitoring vegetation systems in the Great Plains with ERTS. – NASA, 1974. https://ntrs.nasa.gov/citations/19740022626
4. ESRI. GIS for Water Resources. – Redlands, USA, 2018. https://www.esri.com/en-us/industries/water/overview
5. Jensen, J. R. Introductory Digital Image Processing: A Remote Sensing Perspective. – Pearson Education, 2017. https://www.pearson.com/en-us/subject-catalog/p/introductory-digital-image-processing/P200000003295
6. FAO. Groundwater Management and Governance. – Rome, 2019. https://www.fao.org/groundwater/en/
7. World Health Organization (WHO). Guidelines for drinking-water quality, 4th edition. – Geneva, 2017. https://www.who.int/publications/i/item/9789241549950